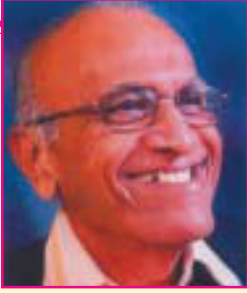

11. એક જાદુઈ પત્રની વાર્તા

ડૉ. રતિલાલ બોરીસાગર

જન્મ : 31-8-1938

ડૉ. રતિલાલ બોરીસાગર અમરેલી જિલ્લાના સાવરકુંડલાના વતની છે અને હાલ અમદાવાદ રહે છે. તેઓ ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, ગાંધીનગરમાં નાયબ નિયામક રહી ચૂક્યા છે. હાસ્ય-સાહિત્ય ક્ષેત્રે પોતાની આગવી શૈલી દ્વારા સાહિત્યરસિકોનાં દિલ જીતી લીધાં છે. તેમના હાસ્યલેખોમાં જીવનની સામાન્ય-અસામાન્ય સ્થિતિમાંથી વિશિષ્ટ નિરીક્ષણ તથા મર્મગ્રાહી દૃષ્ટિથી હાસ્ય નિષ્પન્ન થાય છે. માણસની ચિત્રવિચિત્ર ખાસિયતોનું વેધક ચિત્ર તેમનાં સર્જનમાં ઊપસે છે. ‘મરક-મરક’ અને ‘આનંદલોક’ એ તેમના જાણીતા હાસ્યગ્રંથો છે. આ ગ્રંથોને વિવિધ પારિતોષિકો પ્રાપ્ત થયાં છે.

એક કાલ્પનિક ઘટનાનો આશરો લઈને વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિ ઊભી કરીને એને પૂરેપૂરી ચગાવીને ‘એક જાદુઈ પત્રની વાર્તા’માં લેખકે ખરેખર વાર્તા જેવો રસ નિષ્પન્ન કર્યો છે. પ્રસંગોની રજૂઆત, સંવાદોની વેધકતા તથા નર્મયુક્ત ગદ્યશૈલી દ્વારા હાસ્યકથાનો સુંદર પરિચય કરાવે છે.

નિરંજન એક રવિવારે મારે ત્યાં આવ્યો, કહે : “ચાલ, આજે પહેલા શોમાં ફિલ્મ જોવા જવું છે.”

“ટિકિટ લાવ્યો છે ?” મેં પૂછ્યું.

“ના ટિકિટ તો નથી, પણ...”

“ટિકિટ ન હોય તો આજે, રવિવારે ફિલ્મ જોવાની વાત પણ કેવી રીતે થઈ શકે ?”

“તું ચાલ તો ખરો, કંઈ મેળ પડી જાય તો ઠીક છે, નહિતર પાછા...”

થિયેટર કંઈ બહુ દૂર ન હતું ને ઘેર ખાસ કંઈ કામ ન હતું, એટલે હું એની સાથે નીકળ્યો. પણ થિયેટર પર ‘હાઉસફૂલ’નું પાટિયું ઝૂલતું હતું.

“કેમ હું ખોટું કહેતો હતો ? આજે ચાર, પત્તો જ ન ખાય.” મેં કહ્યું. નિરંજન ઘડીભર તો ઝંખવાણો પડી ગયો, પણ એકાએક તેનો ચહેરો ચમકી ઊઠ્યો. તેણે ખિસ્સામાંથી એક કાગળ કાઢીને મારા હાથમાં મૂક્યો. છાપેલા લેટરપેડ પર કશુંક લખ્યું હતું. મેં ઘણીવાર ખરાબ અક્ષરોમાં લખાયેલું વાંચ્યું છે - એટલે કે વાંચવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે, મારા પોતાના અક્ષર પણ કંઈ બહુ સારા નથી, પણ આ પત્રના અક્ષરો જેવા ખરાબ અક્ષરો મેં આજ સુધી ક્યારેય જોયા ન હતા. જેમ સુલેખનની હરીફાઈઓ થાય છે, તેમ જો કુલેખનની હરીફાઈઓ યોજાય તો આ અક્ષરોનો લખનારો જ્યાં સુધી એમાં ભાગ લે, ત્યાં સુધી બીજા કોઈને ઈનામ જ ન મળે ! ખરાબ અક્ષરોમાં લખાયેલા પત્રોમાં લખાણ કદાચ પૂરેપૂરું ન ઊકલે તેમ બને, અરે, જરા પણ ન ઊકલે એમ પણ બને; પરંતુ પત્ર કંઈ ભાષામાં લખાયેલો છે એ તો ઉકેલવાનું બહુ મુશ્કેલ હોતું નથી, પણ આ પત્ર તો કંઈ ભાષામાં લખાયો છે તેની પણ સમજ પડે તેમ નહોતું.

“આમાં શું લખ્યું છે ?” મેં નિરંજનને પૂછ્યું.

“એની તો મને પણ સમજ પડતી નથી. પણ આ મારા એક દૂરના કાકાનો લખેલો પત્ર છે. મારા કાકા પોતે પણ એમણે એક વાર લખેલું લખાણ ફરી વાંચે છે, ત્યારે પૂરું ઉકેલી શકતા નથી. એમણે આ પત્ર આપીને મને મારાં કાકી પાસે મોકલ્યો હતો. આમ તો મારાં કાકી પણ મારા કાકાનું લખેલું કશું વાંચી શકતાં નથી. વેવિશાળ પછી મારા કાકાએ મારાં કાકીને જે પત્રો લખેલા તે કાકીએ લગ્ન પછી મારા કાકા પાસે વંચાવવાનો પ્રયત્ન કરેલો. મારા કાકા એ પત્રો પૂરેપૂરા ઉકેલી શક્યા તો ન હતા, પણ યાદશક્તિને આધારે, ને વધુ તો કલ્પનાને આધારે મારા કાકાએ એ પત્રોમાંથી કેટલુંક ઉકેલી આપ્યું હતું. આજે પણ મારા કાકાના એ પ્રેમપત્રો ખુલ્લા રખડતા હોય છે, કેમકે કોઈ એ વાંચી જાય તેવો ભય હોતો નથી.” નિરંજન એના કાકાના અક્ષરો ઉકેલી શકતો ન હતો, પણ એ અક્ષરો વિશેનો એનો અભ્યાસ ઘણો ઊંડો હોય એમ લાગ્યું. નિરંજન થોડીવાર માટે અટક્યો એનો લાભ લઈને હું બોલ્યો : “હા, પણ તેનું અહીં શું છે ? ફિલ્મ ન જોવાઈ એટલે શું આ પત્ર ઉકેલવામાં ત્રણ કલાક ગાળવા છે ? અને જો એવો વિચાર હોય, તો મારો સ્પષ્ટ મત છે કે ત્રણ કલાક તો શું પણ ત્રણ ભવેય આ ન ઊકલે.”

“તેથી જ મને લાગે છે કે આપણે ફિલ્મ જોઈ શકીશું.” નિરંજને કહ્યું.

“કેવી રીતે ?” મને નિરંજનની વાત ન સમજાઈ.

“ચાલ મારી સાથે,” કહી નિરંજન આગળ ચાલ્યો ને મેનેજરની કેબિન અંદર ઘૂસ્યો. હું પણ થોડો ગભરાતો ગભરાતો પાછળ-પાછળ દાખલ થયો. નિરંજને શાંતિથી એ પત્ર મેનેજરના હાથમાં મૂક્યો. મેનેજરે પત્ર ઉખેળ્યો ને અંદરનું લખાણ જોઈ સ્તબ્ધ બની નિરંજન સામે એ જોઈ રહ્યા. “આ શું છે ?” પેલો સનાતન પ્રશ્ન એમના મુખમાંથી પણ સરી પડ્યો.

“વેદસાહેબનો પત્ર છે.” નિરંજને અત્યંત ગંભીરતાથી કહ્યું. “વેદસાહેબ ? વેદસાહેબ...” મેનેજરને ઓળખાણ પડી નહિ ને પત્રમાં કશું ઊકલ્યું નહિ, એટલે એ સહેજ મૂંઝાઈ ગયા. પરિસ્થિતિનો લાભ લઈ નિરંજને એમને અર્ધથી અટકાવીને કહ્યું : “વેદસાહેબ લાયન્સ ક્લબના ડિસ્ટ્રિક્ટ ગવર્નર છે. મારા એ કાકા થાય. એમણે કહ્યું છે કે મેનેજરસાહેબને આ પત્ર આપશો, એટલે એ બંને મિત્રો માટે ફિલ્મ જોવાની વ્યવસ્થા કરી આપશે.”

મેનેજર દિગ્મૂઢ બનીને ઘડીક પત્ર સામે જુએ ને ઘડીક નિરંજન સામે જુએ. એણે ચશમાંના કાચ પણ બે-ત્રણ વાર સાફ કરી જોયા, પણ કંઈ વળ્યું નહિ, એટલે એણે નિરંજનને કહ્યું : “તમે તો જાણો છો કે આજનો શો ‘હાઉસફૂલ’ છે.”

“હા, સાહેબ,” નિરંજને ઠાવકાઈથી કહ્યું. “કંઈ નહિ, હું કાકાને કહી દઈશ. આપ ચિંતા ન કરો.” આટલું કહી એણે અત્યંત સ્વાભાવિકતાથી મેનેજરના હાથમાંથી પત્ર લઈ લીધો. મેનેજર બિચારા ફરી વિચારમાં પડી ગયા. આવા વિકટ પ્રશ્નનો સામનો કરવાનું એમની આજ સુધીની કારકિર્દીમાં આવ્યું ન હતું, એમ એમના ચહેરા પરથી સ્પષ્ટ જણાતું

હતું. “ઊભા રહો, હું બે એક્સ્ટ્રા ચેર્સ મુકાવી દઉં,” કહી એમણે ઘંટડી મારી. પ્યૂન આવ્યો એટલે એમણે એને કહ્યું : “બાલ્કનીમાં બે એક્સ્ટ્રા ચેર્સ મૂકીને બંને ભાઈઓને ત્યાં બેસવાની વ્યવસ્થા કરી દે.” “જી સાહેબ !” કહી પટાવાળો અમને બંનેને લઈને ચાલ્યો. હું તો સ્તબ્ધ બની ગયો હતો. નિરંજન ટીખળી હતો, બીજાને પજવવાના જાતજાતના નુસખા તે શોધ્યા કરતો, પણ એનું આજનું સાહસ અપ્રતિમ હતું. અમે અંદર બેઠા, એટલે નિરંજને વિજયનું એક ભવ્ય સ્મિત કર્યું. ઈન્ટરવલમાં પટાવાળો ફરી આવ્યો. તેણે કહ્યું : “તમને બંનેને સાહેબ બોલાવે છે.” આ સાંભળી મારા તો મોતિયા મરી ગયા. મને થયું : “નક્કી પોલ પકડાઈ ગઈ લાગે છે ને હવે પોલીસને હવાલે જ કરી દેશે તો અમારું શું થશે ?” મેં નિરંજનને કહ્યું : “નિરંજન, મામલો ગંભીર જણાય છે. ફસાઈ જઈશું હોં ! આપણે નથી જવું. ક્યાંક પોલીસમાં પકડાવી દેશે તો ?”

“પેલો પત્ર છેને ? બતાવીને છૂટી જઈશું.” કહી નિરંજન હસ્યો. અમે ઓફિસમાં ગયા. “આવો, બેસો ! ચા લેશોને ?” મેનેજરે અત્યંત વિવેકથી પૂછ્યું.

“એવી તકલીફ રહેવા દો, સાહેબ !” નિરંજને પણ ખૂબ ઠાવકાઈથી પ્રત્યુત્તર આપ્યો.

“અરે, એમાં તકલીફ શાની ? ચા તો મંગાવી જ લીધી છે. તમને ફિલ્મ જોવામાં કંઈ તકલીફ તો નથી પડી ને ?”

‘ના રે, ના સાહેબ ! આપે આજે અમને ઘણી મદદ કરી છે.’ મેં કહ્યું. શિષ્યમાં પોતાની વિદ્યા ઊતરતી જોઈ ગુરુ જેમ પ્રસન્ન થઈને વાત્સલ્યપૂર્ણ નેત્રે શિષ્ય પ્રતિ જોઈ રહે, તેમ નિરંજન મારી સામે જોઈ રહ્યો.

“અરે, એમાં મદદ શાની ? એ તો અમારી ફરજ છે.”

ચા પિવાઈ રહી. અમે મેનેજરને નમસ્તે કરીને બાકીની ફિલ્મ પૂરી કરવા અંદર ગયા.

આમ, તે દિવસે રવિવાર હોવા છતાં અને અગાઉથી ટિકિટ ન લીધી હોવા છતાં અમે ફિલ્મ જોઈ ને તે પણ મફત. નિરંજને કહ્યું : “મજા આવીને ? તેં તો સાલા, એકને બદલે બે ફિલ્મ જોઈ ખરું ? હવે ક્યારેય આવું કામ હોય તો કહેજે. આ જાદુઈ પત્રથી થઈ જશે.”

* * *

એક સુવિખ્યાત કંપનીમાં કેટલાક ક્લાર્ક લેવાના હતા. મેં અરજી કરી હતી. પંદર દિવસ પછી મારો ઇન્ટરવ્યૂ હતો. મને આ જાદુઈ પત્ર લઈને કંપનીના મેનેજરને મળવાનો તુક્કો સૂઝ્યો. ‘જ્યાં દેવદૂતો પગ મૂકતાં ડરે છે, ત્યાં મૂર્ખાઓ દોડી જાય છે.’ એ ઉક્તિ મેં ઘણીવાર સાચી ઠેરવી છે. મેં નિરંજનને વાત કરી ને પેલો પત્ર આપવા કહ્યું. નિરંજને કહ્યું : “પત્ર આપવામાં તો કશો વાંધો નથી, પણ તને એનો ઉપયોગ કરતાં નહિ આવડે તો નોકરી તો બાજુ પર રહેશે ને ક્યાંક ભરાઈ પડીશ.” પણ મને હવે આત્મવિશ્વાસ આવી ગયો હતો. મેં કહ્યું : “તારી સાથે રહીને મેં એ આવડત કેળવી લીધી છે. ગુરુએ શિષ્ય પર ભરોસો રાખવો જોઈએ.”

નિરંજને મને પત્ર આપ્યો. પત્ર લઈને હું કંપનીની હેડઓફિસે પહોંચી ગયો. મેનેજરના પી.એ.ને મેં ચિઠ્ઠી મોકલી કહેવડાવ્યું કે લાયન્સ ક્લબના ડિસ્ટ્રિક્ટ ગવર્નરનો પત્ર લઈ હું મેનેજરસાહેબને મળવા માગું છું. થોડીવારમાં તેડું આવ્યું. મેનેજરના પી.એ.ની ઓફિસમાં મને લઈ જવામાં આવ્યો. મારી ગભરામણ વધતી જતી હતી. મારાથી કંઈ ગલ્લાંતલ્લાં થઈ જાય તે પહેલાં મેં મારું અમોઘ શસ્ત્ર વાપરી નાખ્યું. એકદમ પેલો પત્ર મેં પી.એ.ના હાથમાં મૂકી દીધો. પત્ર જોઈને એ ચમક્યા. તેણે કહ્યું : “આ તો વેદસાહેબનો પત્ર છે !”

“હા,” મેં કહ્યું.

“તમે એમને ક્યાંથી ઓળખો ?”

“મારા કાકા - મિન્સ કે મારા મિત્રના કાકા છે.”

“પત્રમાં શું લખ્યું છે ?” પેલો સનાતન પ્રશ્ન તેના મુખમાંથી સરી પડ્યો.

“મેં પત્ર ઉખેળ્યો નથી.”

“ઉભેળ્યો હોત તોય...” કહી તે જરા હસ્યા ને ઊભા થઈને અંદરની કેબિનમાં ગયા. હું ખરેખર ગભરાઈ ગયો. કુરુક્ષેત્રના મેદાનમાં મૂંઝાઈ ગયેલા અર્જુન જેવી મારી સ્થિતિ હતી, પણ મારો કૃષ્ણ નિરંજન ત્યાં હાજર ન હતો. થોડી વારે પી.એ. બહાર આવ્યા ને કહ્યું : “અંદર જાઓ, સાહેબ બોલાવે છે.” હવે તો હું ધ્રૂજવા લાગ્યો. ઘડીભર તો મને થયું કે અહીંથી નાસી છૂટું. પણ એમ કરવામાંય હિંમત ચાલી નહિ. ફાંસીની ખોલી તરફ જતો હોઉં તેમ ઘસડાતે પગે હું અંદર ગયો. અંદર સાહેબ બેઠા હતા. હું અંદર ગયો, ત્યારે એ પત્ર ઉકેલવામાં મશગૂલ હતા. હું જઈને ઊભો રહ્યો એટલે કહે : “બેસો.” હું બેઠો એટલે એમણે પૂછ્યું : “તમે વેદસાહેબને કેવી રીતે ઓળખો ?”

“મારા મિત્ર નિરંજન વેદના એ કાકા થાય.” મને લાગ્યું કે પત્રની અસર થઈ રહી છે. “એમ ? નિરંજન તમારો મિત્ર છે ? સારું આ પત્ર તો મારો જ છે. મારા જ અક્ષર છે.” સ્વગત બોલતા હોય એમ કહ્યું : “પણ શું લખ્યું છે, તેનો અત્યારે ખ્યાલ નથી આવતો. તમે કહો છો કે આ પત્ર મારા પર લખાયેલો છે, પણ એનો મેળ બેસતો નથી. મેં મારી જ ઉપર કદી પત્ર લખ્યો હોય એવું મને યાદ આવતું નથી.” આ સાંભળીને મને તો ધરતી ફરતી લાગી. સાહેબના ટેબલ પર પડેલા પાટિયા પર મારી નજર પડી. લખ્યું હતું : ‘એમ. જી. વેદ.’ મારું નસીબ મને ખુદ વેદસાહેબ પાસે જ ખેંચી લાવ્યું હતું ! મેં નિરંજનને વાત કરી હોત, તોય આ ગોટાળો ન થાત. જોકે વેદસાહેબ તો હજુ પત્ર ઉકેલવામાં જ પ્રવૃત્ત હતા. થોડીવાર પત્ર સામે જુએ, વળી મારી સામે જુએ, પછી જાણે સ્વગત બોલતા હોય એમ ફરી બોલ્યા : “મેં નિરંજનને એના કોઈ ભાઈબંધ માટે આવો પત્ર લખી આપ્યો હોય એવુંય યાદ નથી આવતું, પણ આ લેટરપેડ ને અક્ષર તો મારા જ છે, માત્ર પત્ર કોને ઉદ્દેશીને લખ્યો છે, તેનો ખ્યાલ નથી આવતો. એ જો ખ્યાલ આવે તો કંઈક સમજાય, પણ... ઓલરાઈટ, તમારે કામ શું છે ?” “સાહેબ ! મેં અહીં કલાર્કની નોકરી માટે અરજી કરી છે.” “ઓહો ! એમ વાત છે ? અઠવાડિયા પછી તપાસ કરજો.”

- અને આજે હું વેદસાહેબની ઓફિસમાં કલાર્ક છું. અલબત્ત, પેલો જાદુઈ પત્ર વેદસાહેબ પાસે જ રહી ગયો એનો અફસોસ મને ને નિરંજનને દિવસો સુધી રહ્યા કર્યો હતો.

● શબ્દસમજૂતી

વેવિશાળ સગાઈ લાયન્સ ક્લબ એક આંતરરાષ્ટ્રીય સામાજિક સંસ્થા દિગ્મૂઢ આશ્ચર્યચકિત વિકટ કઠિન નુસખા ખોટા દાવા, પ્રયોગો ગલ્લાંતલ્લાં આડુંઅવળું અમોઘ મૂલ્યવાન મશગૂલ તલ્લીન

● રૂઢિપ્રયોગ

ઝંખવાણા પડી જવું - છોભીલા પડી જવું, ખસિયાણા પડી જવું.

સ્તબ્ધ થઈ જવું - આશ્ચર્યચકિત થઈ જવું.

ઠાવકાઈથી કહેવું - ગંભીરતાથી કહેવું.

મોતિયા મરી જવા - હોશ ગુમાવવો, હિંમત હારી જવી.

ભરાઈ પડવું - ફસાઈ જવું

● ભાષાસજ્જતા

● નામપદ ●

નીચેનાં વાક્યો વાંચો અને ઘાટા શબ્દો શું સૂચવે છે તે સમજો :

- તે ટિકિટ લાવ્યો છે.
- વેદસાહેબનો પત્ર છે.
- કાગળ કાઢીને મારા હાથમાં મૂક્યો.
- નિરંજન એક રવિવારે મારે ત્યાં આવ્યો.

પહેલા વાક્યમાં ટિકિટ વિશેની, બીજામાં પત્ર વિશેની, ત્રીજામાં કાગળ વિશેની, ચોથામાં નિરંજન વિશેની વાત છે. તે શબ્દો કોઈ પદાર્થ, વ્યક્તિ વગેરેને સૂચવે છે.

ટિકિટ, પત્ર, કાગળ, હાથ, નિરંજન, રવિવાર વગેરે નામો છે. વ્યક્તિ, પદાર્થ, વસ્તુ વગેરેની ઓળખ માટેના શબ્દને નામ કહે છે.

- વ્યક્તિને સૂચવતા નામને વ્યક્તિવાચક નામ કહે છે.
દા.ત; હેત્વી, કીતુ, દિયા
- પદાર્થ જો દ્રવ્યને સૂચવતો હોય તો દ્રવ્યવાચક નામ કહે છે.
દા.ત; ઘી, તેલ
- આખી જાતિને સૂચવતા નામને જાતિવાચક નામ કહે છે.
દા.ત; ગાય, બકરી, છોકરો
- આખા જૂથ કે સમૂહને એક સાથે સૂચવતા નામને સમૂહવાચક નામ કહે છે.
દા.ત; લશ્કર, ટોળું, વર્ગ
- કશા ભાવને સૂચવતા નામને ભાવવાચક નામ કહે છે.
દા.ત; પ્રેમ, ગુસ્સો
- ક્રિયાને સૂચવતા નામને ક્રિયાવાચક નામ કહે છે.
દા.ત; દોડ, ચાલ, ખેંચ

આ નામો જ્યારે વાક્યમાં વપરાય છે ત્યારે નામપદ તરીકે ઓળખાય છે. એક વાક્યમાં એક કે એક કરતાં વધુ નામો હોઈ શકે. કારણ કે એમાં ઘણી વ્યક્તિઓ, પદાર્થોની વાત કરવામાં આવી હોય છે.

● અભ્યાસ

1. નીચેના દરેક પ્રશ્નના ઉત્તર માટે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચા વિકલ્પનો ક્રમઅક્ષર પ્રશ્નની સામે આપેલા ☐ માં લખો :

- (1) ફિલ્મ જોવા જવા માટે બંને મિત્રો પાસે શું નહોતું ? ☐
(ક) સમય (ખ) ટિકિટ (ગ) પૈસા (ઘ) અનુકૂળતા
- (2) પત્ર કોણે લખ્યો હતો ? ☐
(ક) નિરંજનના કાકા (ખ) લેખક
(ગ) નિરંજન (ઘ) મેનેજર
- (3) મેનેજર પત્રને વાંચી શક્યા નહિ. ☐
(ક) કેબિનમાં પૂરતું અજવાળું નહોતું. (ખ) તેમણે ચશ્માં નહોતા પહેર્યા.
(ગ) પત્ર અંગ્રેજી ભાષામાં લખાયેલો હતો. (ઘ) પત્ર ખરાબ અક્ષરે લખાયેલો હતો.
- (4) બંને મિત્રોને શેનો અફસોસ હતો ? ☐
(ક) પત્ર ખોવાઈ ગયો. (ખ) પત્ર વેદસાહેબ પાસે રહી ગયો.
(ગ) પત્ર ફાટી ગયો. (ઘ) નોકરી ન મળી.

2. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો :

- (1) નિરંજન અને તેના મિત્રએ ફિલ્મ જોવા જવાનું ક્યારે નક્કી કર્યું ?
- (2) પત્ર કોણે લખ્યો હતો ?
- (3) વેદસાહેબ કયો હોદ્દો ધરાવે છે ?
- (4) ફિલ્મ જોવા માટે મેનેજરે શી વ્યવસ્થા કરી ?
- (5) નિરંજનના મિત્રને ક્યાં અને કઈ નોકરી મળી ?

● સ્વાધ્યાય

1. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

- (1) પત્ર જાદુઈ કેમ લાગ્યો ?
- (2) નિરંજનને પત્રથી શો લાભ થયો ?
- (3) નિરંજનના મિત્રએ પત્રનો કેવો ઉપયોગ કર્યો ?
- (4) વેદસાહેબ વિશે પાંચ-સાત વાક્યો લખો.

2 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર વિચારીને લખો :

- (1) તમે આ પત્રનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરશો ?
- (2) આ પત્રથી બંને મિત્રોને શો ફાયદો થયો ?

3. નીચેના રૂઢિપ્રયોગોના અર્થ આપી તેનો વાક્યમાં પ્રયોગ કરો :

- (1) ઝંખવાણા પડી જવું
- (2) સ્તબ્ધ થઈ જવું
- (3) મોતિયા મરી જવા

4. નીચેનાં વાક્યોમાં યોગ્ય વિરામચિહ્નો મૂકો :

- (1) કેમ હું ખોટું કહેતો હતો
- (2) તેથી જ મને લાગે છે કે આપણે ફિલ્મ જોઈ શકીશું નિરંજને કહ્યું
- (3) ના સાહેબ આપે આજે અમને ઘણી મદદ કરી છે

5. નીચેનાં વાક્યોમાંથી ક્રિયાપદ શોધી તેની મૂળ જગ્યા પર મૂકી, વાક્ય ફરીથી લખો :

- (1) આવો ખાવા મારાં ચાખેલાં બોર.
- (2) રાજાએ સાંભળ્યો ફકીરનો જવાબ.
- (3) ચારે બાજુ હતાં પંખીઓનાં વીખરાયેલાં પીંછાં.
- (4) બા તો ગયાં સીધાં બાપુ પાસે.
- (5) તમે વાપરી હશે લાકડામાંથી બનાવેલી કાંસકી.

6. સૂચના પ્રમાણે કરો :

- (1) આ પાઠમાં વપરાયેલા અંગ્રેજી શબ્દોની યાદી કરો.
- (2) વ્યવહારમાં વપરાતા આવા બીજા અંગ્રેજી શબ્દોની યાદી કરો.
- (3) આ શબ્દો પૈકી કોઈ પણ બે શબ્દો પરથી ત્રણ-ત્રણ વાક્યો બનાવો.

● પ્રવૃત્તિ

- (1) રમૂજી ટુચકા પ્રાર્થના - સંમેલનમાં કે વર્ગમાં રજૂ કરો.
- (2) આપણા હાસ્યલેખકો અને તેમની કૃતિઓની જાણકારી મેળવો.
- (3) હાસ્યકલાકાર અને હાસ્યલેખક વચ્ચેનો તફાવત શિક્ષકની મદદથી જાણો.